

พระราชอัจฉริยภาพด้านจิตรกรรม

ถ้าจะกล่าวถึงศิลปกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จิตรกรรมเป็นศิลปะอีกประเภทหนึ่งที่พระองค์สนพระราชหฤทัยมากจนกระทั่งได้ทรงฝึกฝนเขียนภาพด้วยพระองค์เอง จิตรกรรมฝีพระหัตถ์ของพระองค์ในระยะแรก ๆ จะเป็นที่ทราบกันและมีโอกาสได้ชมกันในวงแคบเฉพาะผู้ที่สนใจในงานด้านนี้เท่านั้น บรรดาศิลปินอาวุโสและมีชื่อเสียงของไทยซึ่งเคยได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท เพื่อร่วมปฏิสังขรณ์และแข่งขันการวาดภาพถวายคำปรึกษาแก่พระองค์ท่านในช่วงระยะเวลาเวลาที่พระองค์สนพระราชหฤทัยใคร่จะได้มีผู้สนใจงานด้านนี้ไว้เพื่อทรงวิสาสะด้วยจึงทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าเป็นการส่วนพระองค์เพื่อถวายคำปรึกษาในการเขียนภาพ ในระยะนั้นมีอาจารย์หม เวชกร อาจารย์เขียน ยิ้มศิริ อาจารย์จำรัส เกียรติก้อง ศิลปินที่กล่าวนามมานี้ ต่างก็เสียชีวิตไปหมดแล้ว ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็มี อาจารย์เพื่อ หรือพิทักษ์ อาจารย์ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ อาจารย์จูลทรธรรณ พยาฆรานนท์ อาจารย์เฉลิม นาศิริรักษ์ อาจารย์อวบ สาณะเสน และอาจารย์พิริยะ ไกรฤกษ์ เป็นต้น จากปากคำของศิลปินเหล่านี้เป็นที่ทราบว่าพระองค์ทรงเขียนภาพด้วยพระองค์เองตามแนวพระราชดำริ การถวายคำปรึกษานั้นเป็นเพียงด้านเทคนิคในการเขียนภาพเท่านั้น และพระองค์มักจะมีพระราชดำรัสถามแต่เพียงว่า "พอไปได้ไหม"

1 จิตรกรรมฝีพระหัตถ์

1.1 จิตรกรรมแบบเหมือนจริง (Realistic)

1.2 ภาพคตินิยมแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสต์ (Expressionism)

1.3 ศิลปะแบบนามธรรม (Abstractionism)

จิตรกรรมฝีพระหัตถ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยงานศิลปะด้านจิตรกรรม ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ครั้งที่ยังประทับอยู่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (ประมาณพุทธศักราช ๒๔๘๐ - ๒๔๘๘) โดยทรงศึกษาด้วยพระองค์เองทรงฝึกเขียนเอง และทรงศึกษาจากตำราต่าง ๆ ทั้งที่ ทรงซื้อด้วยพระองค์เอง และที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อสนพระราชหฤทัยงานเขียนของศิลปินผู้ใดก็จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมศิลปินผู้นั้นถึงที่พัก เพื่อทรงมีพระราชปฏิสังขรณ์และทอดพระเนตร วิธีการทำงานของเขา ไม่ว่าจะเป็นวิธีการ วัสดุ การผสมสี ตลอดจน เทคนิควิธีการต่าง ๆ เมื่อทรงเข้าพระราชหฤทัยการทำงานของเขาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะทรงนำวิธีการเหล่านั้นมาทรงฝึกฝนด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้ก็มีใช้ว่าจะเสด็จฯ ไปเพียงครั้งเดียว แต่จะเสด็จฯ ไปบ่อย ๆ จนทรงเข้าพระราชหฤทัยในการสร้างสรรค์

งานของศิลปินเหล่านั้นเป็นอย่างดี การที่เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรงานของศิลปินที่พระองค์สนพระราชหฤทัยนั้น มิใช่เพื่อจะทรงลอกเลียนแบบงานของศิลปินเหล่านั้น เพียงแต่พระองค์ทรงนำวิธีการทำงานของเขามาสร้างสรรค์งานของพระองค์ขึ้นมาใหม่ให้เป็นแบบฉบับของพระองค์เอง

ภายหลังที่เสด็จฯ ขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงเริ่มเขียนภาพอย่างจริงจังเมื่อราวพุทธศักราช ๒๕๐๒ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญบรรดาจิตรกรไทยเข้าเฝ้าฯ ร่วมสังสรรค์ด้วยเป็นครั้งคราว โปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงอาหารบ้าง มาร่วมเขียนภาพแข่งขันกันบ้าง การเขียนภาพทรงใช้เวลาเมื่อว่างพระราชภารกิจในตอนค่ำหรือตอนกลางคืน โดยทรงใช้ทั้งแสงไฟฟ้าและแสงธรรมชาติ ภาพที่ทรงเขียนส่วนมากจะเป็นพระสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทุกพระองค์ ซึ่งมักจะเป็นภาพเขียนครึ่งพระองค์เป็นส่วนใหญ่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างสรรค์งานจิตรกรรมอยู่เสมอ เมื่อทรงว่างเว้นจากพระราชภารกิจคราวที่เสด็จฯ ประเทศสหราชอาณาจักร (อังกฤษ) เป็นการส่วนพระองค์และเสด็จฯ เยี่ยมสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ขณะประทับเพื่อทรงศึกษาที่โรงเรียนคิงส์มิด เมืองซีฟอร์ด แคว้นซัสเซกส์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ ทรงซื้อหนังสือและสีเขียนภาพกลับมาด้วย

ผลงานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์เริ่มเผยแพร่มากขึ้นในคราวที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานภาพเข้าร่วมแสดง ในการแสดงศิลปกรรม ครั้งที่ ๑๔ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๖ และในครั้งต่อ ๆ มาอีกหลายครั้ง ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาจิตรกรรม และในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี กรมศิลปากรได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดนิทรรศการจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ของพระองค์ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ มีจำนวน ๔๗ ภาพ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าชมระหว่างวันที่ ๑ เมษายน ถึง ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่มีการแสดงผลงานศิลปะของพระมหากษัตริย์เพียงพระองค์เดียว ให้ประชาชนไทยและชาวต่างประเทศได้ชมกันทั่วถึง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งเกี่ยวกับการเขียนภาพของพระองค์ว่าทรงวาดเอง มิได้ทรงปล่อยให้แบบหรือแนวทางของผู้ใดเข้ามามีอิทธิพลต่อกับงานเขียนภาพ และในการวาดภาพนั้นก็ทรงวาดอย่างนักวาดภาพสมัครเล่นคือ ทรงวาดตามที่พระราชหฤทัยนึกจะวาด มิได้ทรงคำนึงถึงทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์อันใด ผลงานของพระองค์ท่านออกมาจากพระจินตนาการของพระองค์เอง ฉะนั้นเมื่อชมภาพเขียนฝีพระหัตถ์ก็จะเห็นชัดแจ้งถึงลักษณะที่เป็นอิสระ เฉพาะตัว

ภาพเขียนแบบเหมือนจริงที่ทรงเขียน ส่วนใหญ่จะเป็นภาพพระสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและทูลกระหม่อมทุกพระองค์ นอกเหนือจากภาพดังกล่าว ได้แก่ ภาพที่ชื่อ "สมเด็จพระราชบิดา" ภาพเหล่านี้มีความกลมกลืน งดงามของแสงเงาอย่างนุ่มนวล ให้ความบรรยากาศลึกซึ้ง ชวนฝัน และที่ทรงใช้ฝีแปรงอย่างกล้าหาญมากกว่าภาพอื่น ๆ ก็คือ ภาพหญิงชรา (ไม่ประทานชื่อ ๑๑ - ๖ - ๐๓) เป็นต้น สำหรับภาพเขียนแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสต์นั้นทรงแสดงออกด้วยพระอารมณ์ความรู้สึกที่ออกมาจากส่วนลึกของพระราชหฤทัยโดยตรง มิได้ทรงกลั่นกรองให้เกิดความสวยงามหรือถูกต้องใด ๆ มีลักษณะเป็นการแสดงออกอย่างจริงจัง และบริสุทธิ์ใจ ทรงใช้สีอย่างกล้าหาญสดใสรุนแรง

ส่วนภาพเขียนแบบนามธรรม เป็นผลงานที่พระองค์ทรงพัฒนามาจากงานเขียนในลักษณะ "เอ็กซ์เพรสชันนิสต์" จนกลายเป็นการแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกอย่างอิสระ ปราศจากรูปทรงและเรื่องราว มีความรู้สึกจริงจัง แฝงอยู่ในผลงานที่แสดงออกด้วยการใช้ฝีแปรงหยาบ ๆ สีเส้นที่ตัดกันลงตัว เช่น ภาพชื่อ "ดินน้ำลมไฟ" เป็นต้น หม่อมเจ้าการวิก จักรพันธ์ ทรงตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเริ่มเขียนภาพเหมือนซึ่งเหมือนจริง และละเอียดมาก แต่ต่อมาได้ทรงวิวัฒน์เข้ากับภาพของจิตรกรรมสมัยใหม่และทรงค้นคว้าหาทางใหม่ ๆ แปลก ๆ ที่จะแสดงออกซึ่งความรู้สึกของพระองค์โดยไม่ต้องกังวลกับความเหมือนอันจะมีอิทธิพลบีบบังคับไม่ให้ปล่อยความรู้สึกออกมาได้อย่างอิสระ"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศิลปิน โดยแท้ ทรงชื่นชมในงานศิลปินอื่นเสมอ และดูจะไม่เคยทรงพอพระราชหฤทัยกับภาพเขียนของพระองค์และวิธีการที่ทรงเคยใช้อยู่แล้ว และแม้ว่าโปรดที่จะค้นคว้าหาวิธีใหม่ ๆ อยู่เรื่อย ๆ ภาพฝีพระหัตถ์ของพระองค์ยังคงเข้าลักษณะอันเป็นแบบฉบับของพระองค์เอง โดยเฉพาะ ขณะที่ทรงวาดภาพนามธรรมที่มองไม่เห็นและจับต้องไม่ได้ แต่เป็นสาระ ดังเช่น ภาพที่พระราชทานชื่อว่า "วัฏฏะ" "โลกะ" "โทสะ" "ยูหะ" "อ่อนโยน" "บุคลิกซ้อน" ก็ยังทรงเขียนรูปในลักษณะสวยงามน่ารัก กระจุม กระจิม ได้ดีอีกด้วย ทั้งที่ไม่ผู้จะตรงกับพระราชอัธยาศัยเท่าใดนัก ในฐานะจิตรกร ขณะทรงงานทรงใส่อารมณ์และความรู้สึกของจิตรกรอย่างเต็มที่ ทรงมีความรู้สึกตรงและรุนแรง ทรงใช้สีสดและเส้นกล้า ส่วนมากโปรดเส้นโค้ง แต่ในบางครั้งบางคราวก็มีข้อดลพระราชหฤทัยให้ทรงใช้เส้นตรงและเส้นแบบฟันเลื่อย"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานจิตรกรรมตั้งแต่ขึ้นครองราชย์จนถึงราว ๆ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็มีได้ทรงเขียนภาพอีก เพราะทรงมีพระราชภารกิจด้านอื่นที่ต้องทรงเอาพระราชหฤทัยใส่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ทรงอุทิศเวลาส่วนใหญ่เพื่อประชาชน เสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎรและทรงเข้าร่วมแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ของราษฎร ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อีกจำนวนมากทั้งด้าน การเกษตร การชลประทาน ฯลฯ เพื่อให้พสกนิกรของ

พระองค์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม จึงไม่ทรงมีเวลาสร้างผลงานด้านจิตรกรรม ถึงกระนั้นก็ปรากฏว่ามีภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ที่เผยแพร่แล้วจำนวน ๔๗ ภาพ และที่ยังไม่เคยเผยแพร่อีกจำนวนประมาณ ๖๐ ภาพ

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระราชภารกิจที่ต้องทรงปฏิบัติอย่างหนักมาโดยตลอด เมื่อพระองค์ทรงมีเวลาว่าง ก็จะทรงฝึกฝนงานจิตรกรรม ซึ่งทรงให้ความสนใจพระราชหฤทัยมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ โดยวิธีการฝึกฝนของพระองค์ และการศึกษาจากตำราที่พระองค์ทรงซื้อและมีผู้ทูลเกล้าฯ ถวาย รวมถึงการเสด็จฯ เยี่ยมศิลปินที่พระองค์ทรงพอพระราชหฤทัยในผลงาน เพื่อทรงมีพระราชปฏิสันถาร ตลอดจนทอดพระเนตรถึงวิธีการทำงาน และเทคนิคของศิลปินท่านนั้น จากนั้นเมื่อทรงเข้าพระทัยอย่างถ่องแท้ ก็จะนำเทคนิคและวิธีการมาฝึกฝนด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้ ผลงานจิตรกรรมในระยะแรกของพระองค์นั้น ผู้ที่มีโอกาสได้ชมมีเพียงผู้ใกล้ชิดคือกลุ่มศิลปินที่เข้าเฝ้าฯ ถวายคำปรึกษา

พระองค์ทรงเริ่มเขียนภาพอย่างจริงจังราวปี พ.ศ. ๒๕๐๒ และทรงงานจิตรกรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เมื่อว่างเว้นจากพระราชภารกิจแล้ว จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญบรรดาจิตรกรไทยมาเข้าเฝ้าฯ และร่วมสังสรรค์เป็นครั้งคราว โปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงอาหารบ้าง หรือเขียนภาพแข่งกันบ้าง ภาพที่พระองค์ทรงเขียน ส่วนมากจะเป็นพระสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทุกพระองค์ เทคนิคที่ทรงใช้ในงานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์มีทั้งสีน้ำ และสีน้ำมัน แต่เทคนิคที่ทรงใช้มากคือเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ทั้งนี้ จิตรกรรมฝีพระหัตถ์ของพระองค์ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะ

จิตรกรรมแบบเหมือนจริง (Realistic)

ส่วนมากเป็นพระสาทิสลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และ
ทูลกระหม่อมทุกพระองค์ นอกนั้นก็มักมีภาพสมเด็จพระราชบิดา, ภาพหญิงชรา ฯลฯ

ภาพคตินิยมแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสต์ (Expressionism)

ทรงแสดงออกด้วยพระอารมณ์ความรู้สึกจากส่วนลึกของพระราชหฤทัยโดยตรง

ศิลปะแบบนามธรรม

(Abstractionism)

ทรงพัฒนามาจากงานเขียน Expressionism ที่แสดงออกทางพระอารมณ์อย่างอิสระ
ปราศจากรูปทรงและเรื่องราว เช่น ภาพดินน้ำมันไฟ

จิตรกรรมฝีพระหัตถ์ของพระองค์นั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงพระเกียรติคุณทางศิลปกรรม
ด้านจิตรกรรม ที่เริ่มจากงานแบบเหมือนจริง ก่อนจะทรงวิวัฒน์เข้ากับงานจิตรกรรมร่วมสมัย แม้ว่า
จะทรงค้นคว้าแนวทางในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรม แต่พระองค์ยังทรงมีเอกลักษณ์เฉพาะ
พระองค์อย่างเห็นได้เด่นชัด จิตรกรรมฝีพระหัตถ์มีนับร้อยองค์ ได้เริ่มเผยแพร่แก่พสกนิกรให้ได้
ประจักษ์ในพระเกียรติคุณตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ซึ่งพระเกียรติคุณของพระองค์ได้เป็นที่ประจักษ์ใน
หมู่พสกนิกรทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ทำให้สถาบันการศึกษาด้านศิลปะหลายแห่ง ทูลเกล้าฯ
ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านศิลปะแก่พระองค์

ด้วยระยะเวลาที่ผ่านเลยมาเนิ่นนาน ทำให้งานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์บางองค์ เริ่มเสื่อมสภาพ
ไปตามกาลเวลา กรมศิลปากรในฐานะที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบด้านการอนุรักษ์มรดกทาง
ศิลปวัฒนธรรม จึงได้มีโครงการอนุรักษ์จิตรกรรมฝีพระหัตถ์และได้ดำเนินการอย่างเร่งด่วนมา
ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ และได้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๔๕

ขอขอบคุณข้อมูลจาก

- Raorakprajaoyuhua.com
- [เครือข่ายกาญจนาภิเษก](#)